

MUSIQA TA'LIMI: O'QUVCHILARNING SHAXSIY, MA'NAVIY VA ESTETIK RIVOJLANISHIDA TARBIYAVIY OMIL

Otajonova Aziza To'lg'in qizi,

Guliston davlat pedagogika instituti

Musiqqa ta'limi yo'nalishi talabasi

e-mail: otajonovaaziza56@gmail.com,

Ilmiy rahbar: **Sattarov Alisher Alikul o'g'li**

Guliston davlat pedagogika instituti

“San’atshunoslik” kafedrası o’qituvchisi

e-mail: alishersattarov1707@gmail.com

***Annotatsiya:** maqolada musiqqa darslarining o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ma'naviy-axloqiy tarbiyasi va estetik didini shakllantirishdagi roli tahlil qilinadi. Musiqqa o'quvchilarda insoniy fazilatlar, vatanparvarlik, ijodiy tafakkur va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali vosita sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, o'qituvchining metodik yondashuvi, milliy musiqiy merosdan foydalanish va interfaol usullar darslarning tarbiyaviy samaradorligini oshirishga yordam berishi ta'kidlanadi.*

***Kalit so'zlar:** musiqqa ta'limi, tarbiyaviy jarayon, shaxsiy rivojlanish, estetik did, ma'naviy-axloqiy tarbiya, milliy musiqiy meros, o'quvchi, o'qituvchi, ijodiy ko'nikmalar.*

МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ФАКТОР В ЛИЧНОСТНОМ, ПРАВСТВЕННОМ И ЭСТЕТИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ УЧАЩИХСЯ

Отажонова Азиза Тулкин кизи,

Студентка направления «Музыкальное образование»,

Гулистанский государственный педагогический институт

e-mail: otajonovaaziza56@gmail.com,

[https:// newconference.ru/index.php/Spain](https://newconference.ru/index.php/Spain)

Научный руководитель: **Саттаров Алишер Аликули оглы**,
Преподаватель кафедры «Искусствоведение»,
Гулистанский государственный педагогический институт
e-mail: alishersattarov1707@gmail.com

***Аннотация:** в статье анализируется роль уроков музыки в формировании личностного развития, нравственно-этического воспитания и эстетического вкуса учащихся. Музыка рассматривается как эффективное средство развития у школьников человеческих качеств, патриотизма, творческого мышления и социальных навыков. Также подчеркивается, что методический подход учителя, использование национального музыкального наследия и интерактивные методы способствуют повышению воспитательной эффективности уроков.*

***Ключевые слова:** музыкальное образование, воспитательный процесс, личностное развитие, эстетический вкус, нравственно-этическое воспитание, национальное музыкальное наследие, ученик, учитель, творческие навыки.*

MUSIC EDUCATION: EDUCATIONAL FACTOR IN THE PERSONAL, MORAL, AND AESTHETIC DEVELOPMENT OF STUDENTS

Otajonova Aziza Tolkin kizi,
Student of the Music Education Program,
Gulistan State Pedagogical Institute
e-mail: otajonovaaziza56@gmail.com,
Scientific supervisor: **Sattarov Alisher Alikul ogli**,
Lecturer at the Department of Art Studies,
Gulistan State Pedagogical Institute
e-mail: alishersattarov1707@gmail.com

Abstract: *the article analyzes the role of music lessons in shaping students' personal development, moral-ethical upbringing, and aesthetic taste. Music is considered an effective tool for fostering human qualities, patriotism, creative thinking, and social skills in students. It is also emphasized that the teacher's methodological approach, the use of national musical heritage, and interactive techniques contribute to enhancing the educational effectiveness of lessons.*

Keywords: *music education, educational process, personal development, aesthetic taste, moral-ethical upbringing, national musical heritage, student, teacher, creative skills.*

Zamonaviy ta'lim tizimida musiqa darslari o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ma'naviy-axloqiy va estetik dunyoqarashini shakllantirishda muhim vosita sifatida qadrlanadi [1], [2]. Musiqa inson qalbiga bevosita ta'sir qiluvchi san'at turi bo'lib, yoshlarning hissiy tajribasini boyitadi, ularni ezgulik, go'zallik va vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydi [3]. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'tiladigan musiqa darslari nafaqat musiqa bilimlarini rivojlantirishga, balki o'quvchilarda insonparvarlik, sabr-toqat, bag'rikenglik, halollik va mehr-oqibat kabi ijobiy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi [5]. Shu nuqtai nazardan, musiqa darslari bolalarning hissiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi [7]. Musiqa darslarining tarbiyaviy ahamiyati ularning emotsional va estetik ta'sirida namoyon bo'ladi [8]. Musiqa asarlari bolalarda go'zallikni anglash, hissiyotlarni to'g'ri ifodalash va o'z ichki dunyosini boyitish imkonini beradi [15]. Shu bilan birga, musiqaning hissiy-ta'sirchanligi bolalarda hayotga ijobiy munosabatni shakllantiradi, ularni jamiyatga va milliy qadriyatlariga hurmat bilan qarashga o'rgatadi [11], [12]. Tarbiyaviy jarayonda musiqa

nafaqat hissiyotni uygʻotadi, balki oʻquvchilarda estetik didni rivojlantirish, ijodiy tafakkur va musiqiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladi [5]. Oʻqituvchining tarbiyaviy roli bu jarayonda alohida ahamiyatga ega [13]. Musiqa darslarida tarbiyaviy maqsadlarga erishish koʻpincha oʻqituvchining metodik mahorati, pedagogik didi va shaxsiy namunasi bilan bevosita bogʻliq [13]. Oʻqituvchi tanlagan musiqiy materiallar, qoʻllagan metodlari va oʻzining shaxsiy fazilatlari orqali oʻquvchilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi.

Oʻqituvchi nafaqat musiqa bilimlarini yetkazadi, balki oʻquvchilarni insoniy fazilatlarni qadrlashga, ijobiy xulq-atvor va madaniy muomalani rivojlantirishga oʻrgatadi [14]. Shu nuqtai nazardan, oʻqituvchining shaxsiy namunasi va pedagogik yondashuvi tarbiyaviy jarayonning muvaffaqiyati uchun hal qiluvchi omil boʻlib xizmat qiladi [3]. Musiqa darslarida tarbiyaviy maqsadlarga erishishning samarali usullari keng qamrovli boʻlib, ular oʻquvchilarning hissiy va aqliy faoliyatini uygʻun rivojlantirishga qaratilgan [5]. Jumladan, mavzuli qoʻshiqlar orqali “vatan”, “ona”, “doʻstlik” kabi ezgu tuygʻularni uygʻotish mumkin [11]. Shu bilan birga, dars davomida oʻqituvchi va oʻquvchilar oʻrtasidagi samimiy, mehrli va hurmatga asoslangan munosabatlar insoniy qadriyatlarning singdirilishida muhim rol oʻynaydi [6]. Musiqa asarlarini tinglash va ularning mazmuni boʻyicha suhbatlar, savol-javoblar oʻquvchilarda fikrlash, baholash va hissiy tajribalarni ifodalash malakalarini rivojlantiradi.

Sahna koʻrinishlari, guruhij ijrolar va ritmik harakatlar orqali oʻquvchilar hamkorlik, masʼuliyat, jamoaviy ish va ijodiy faoliyat koʻnikmalarini egallaydi [10; 14]. Milliy musiqiy meros ham tarbiyaviy jarayonda katta ahamiyat kasb etadi.

Xalq qo'shiqlari, an'anaviy cholg'ular va mumtoz kuylar orqali o'quvchilarda o'z millatiga hurmat, ajdodlarga faxr, ona tiliga muhabbat va madaniy qadriyatlarga sadoqat tuyg'ulari shakllanadi. O'zbek xalq musiqasi bolalar uchun tushunarli va yaqin bo'lgani sababli, uning tarbiyaviy imkoniyatlari keng va samarali hisoblanadi [1; 2; 11]. Milliy musiqaning estetik va ma'naviy ta'siri o'quvchilarda hissiy ongini rivojlantirish, insoniy fazilatlarini mustahkamlash va madaniy identifikatsiyani shakllantirishga xizmat qiladi.

Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, musiqa darslarida ijobiy emotsional muhit tashkil etilganida, o'quvchilarning darsga qiziqishi, ijodiy faolligi va intizomi oshadi [4; 5; 10]. Qo'shiq mazmunini tushunib, uni his qilgan holda kuylash jarayonida bolalar hayotiy tushunchalarni chuqurroq anglay boshlaydi [2; 5]. Shu bilan birga, guruhij ijro, sahna ko'rinishlari va muhokamalar orqali o'quvchilarda ijtimoiy faollik, o'z fikrini ifoda etish va muvofiqlashtirish ko'nikmalari rivojlanadi [15; 16]. Musiqa ta'limi nafaqat o'quvchilarga nazariy va amaliy bilim beradi, balki ularning shaxsiy kamolotiga, ma'naviy va axloqiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [3]. Musiqa inson qalbiga kiradigan san'at shakli bo'lganligi sababli, dars jarayonida tarbiyaviy g'oyalarni singdirish yanada samarali bo'ladi [2]. Tadqiqotlar va kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, musiqa darslari orqali o'quvchilarda insoniylik, vatanparvarlik, mehr-oqibat, sabr-toqat va estetik qarashlar shakllanadi [12]. Tarbiyaviy maqsadlarga erishish esa o'qituvchining metodik yondashuvi, shaxsiy namunasi, tanlagan musiqiy materiallarning mazmuni va dars jarayonida qo'llaniladigan interfaol, ijodiy usullar bilan chambarchas bog'liq [1]. Shunday qilib, musiqa darslari o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ma'naviy-axloqiy tarbiyasi va estetik didining shakllanishi uchun kuchli vosita bo'lib, har bir pedagogning ustuvor

vazifalaridan biri sifatida o'rganilishi va qo'llanilishi lozim [16]. Musiqa ta'limini tarbiyaviy jarayon bilan uyg'unlashtirish, milliy musiqiy merosdan oqilona foydalanish va darslarni rejalashtirilgan tarzda olib borish orqali o'quvchilarda ijobiy xulq-atvor va insoniy fazilatlarni shakllantirish mumkin.

Shuningdek, musiqa darslarida tarbiyaviy jarayonni samarali tashkil etish uchun o'quvchilarning yosh xususiyatlarini, hissiy holatini va individual qobiliyatlarini hisobga olish zarur. Yosh bolalarga mo'ljallangan mashg'ulotlarda oddiy, tushunarli va hissiyotga boy musiqiy materiallardan foydalanish tavsiya etiladi. O'rta maktab yoshidagi o'quvchilar bilan ishlashda esa murakkabroq qo'shiqlar, ritmik va melodik kombinatsiyalar, guruhij ijrolar orqali tarbiyaviy va estetik effektlar kuchaytiriladi [14]. Musiqa darslarida ijodiy yondashuvni tatbiq etish ham tarbiyaviy maqsadlarni amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarga qo'shiqlarni o'qish, musiqiy asarlarni talqin qilish, sahna ko'rinishlarini yaratish imkoniyatlarini berish orqali ular nafaqat ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, balki ijtimoiy muomala, hamkorlik va mas'uliyat hissini mustahkamlaydi [4]. Shu bilan birga, dars jarayonida o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga tuzilgan savol-javoblar, muhokamalar va hissiy baholash mashqlari o'quvchilarning tafakkurini rivojlantiradi va ularni mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

Milliy musiqiy merosdan foydalanish esa tarbiyaviy jarayonda o'quvchilarda milliy g'urur, ona tiliga muhabbat, madaniy qadriyatlarni qadrlash tuyg'ularini shakllantiradi [1; 5]. Xalq qo'shiqlari, mumtoz kuylar va milliy cholg'ular orqali o'quvchilarda hissiy va estetik tajriba rivojlantiriladi, shuningdek, ular tarixiy va madaniy kontekstni anglashga o'rgatiladi.

Musika darslarida tarbiyaviy maqsadlarga erishish shuningdek, o'quvchilarning psixologik barqarorligini oshirish, stressni kamaytirish va ijtimoiy muhitga moslashuvchanlikni shakllantirishga xizmat qiladi [7; 8]. Guruhij ijro va sahna ko'rinishlari o'quvchilarda ijtimoiy faollikni kuchaytiradi, ularni jamoadagi vazifalarni anglash va o'z fikrini erkin ifodalashga o'rgatadi [16]. Shu yo'l bilan musika nafaqat tarbiyaviy, balki psixologik va ijtimoiy rivojlanish vositasi sifatida ham muhimdir [8; 11]. Musika darslarining samaradorligini oshirish uchun o'qituvchilar quyidagi yondashuvlardan foydalanishi mumkin: darslarni rejalashtirilgan va tizimli olib borish, turli yoshdagi o'quvchilarga mos metod va materiallarni tanlash, emotsional muhitni ijobiy tashkil etish, milliy va xalq musiqasining ta'sir kuchidan oqilona foydalanish, shuningdek, o'quvchilarning ijodiy va hissiy faoliyatini rag'batlantirish.

Musika darslarida tarbiyaviy jarayonning samarali bo'lishi bir qancha omillarga bog'liq. Avvalo, o'quvchilarning yosh xususiyatlari, hissiy holati va individual qobiliyatlarini hisobga olish zarur. Yosh bolalar bilan ishlashda oddiy, tushunarli va hissiyotga boy musiqiy materiallardan foydalanish, o'rta maktab yoshidagi o'quvchilar uchun esa murakkabroq qo'shiqlar, ritmik va melodik kombinatsiyalar, guruhij ijrolar orqali tarbiyaviy va estetik effektlarni kuchaytirish muhimdir. Shuningdek, o'qituvchining metodik yondashuvi, shaxsiy namunasi va tanlagan musiqiy materiallarining mazmuni tarbiyaviy jarayonning samaradorligini belgilovchi asosiy omillardir. Dars davomida o'quvchilar bilan samimiy, mehrli va hurmatga asoslangan munosabatlarni rivojlantirish, savol-javoblar, muhokamalar va hissiy baholash mashqlarini qo'llash ularning fikrlash va hissiy tajribalarini boyitadi. Guruhij ijrolar, sahna ko'rinishlari va ritmik harakatlar esa ijtimoiy faollik, mas'uliyat, hamkorlik va ijodiy ko'nikmalarni shakllantiradi.

Milliy musiqiy merosdan foydalanish orqali o'quvchilarda ona tiliga muhabbat, ajdodlarga hurmat va milliy g'urur tuyg'ulari rivojlantiriladi. Shu tarzda musiqa darslari nafaqat estetik didni, ijodiy tafakkur va musiqiy fikrlashni rivojlantiradi, balki psixologik barqarorlik, ijtimoiy moslashuvchanlik va hissiy ongni ham mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa ta'limi o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, axloqiy va ma'naviy tarbiyasi, estetik didini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Musiqa darslari orqali o'quvchilar insoniy fazilatlar: mehr-oqibat, sabr-toqat, bag'rikenglik, halollik, vatanparvarlik va milliy qadriyatlarni o'zlashtiradi. Tarbiyaviy maqsadlarga erishish o'qituvchining metodik yondashuvi, shaxsiy namunasi va tanlagan musiqa asarlarining mazmuniga bog'liq bo'lib, dars jarayonida interfaol metodlar va ijodiy mashg'ulotlardan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, musiqa darslarida tarbiyaviy jarayonni ongli, tizimli va rejalashtirilgan tarzda olib borish orqali o'quvchilarda ijobiy xulq-atvor, estetik did, hissiy barqarorlik va milliy madaniy qadriyatlarga hurmat shakllanishi mumkin. Shu sababli musiqa ta'limi nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni berish, balki o'quvchilarning shaxsiy kamoloti va ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan kuchli tarbiya vositasi sifatida qaraladi.

ADABIYOTLAR \ REFERENCES:

1. H.Alimov. Musiqa ta'limi metodikasi. T.: O'qituvchi, 2018.
2. A.Asqarov. Estetik tarbiya asoslari. Samarqand: Zarafshon, 2017.
3. R.Juraev. Ta'limda tarbiyaning o'рни. T.: Fan va texnologiya, 2020.
4. D.Karimova. Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlar. T.: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Z.Qosimova. Bola va musiqa. T.: Musiqa, 2019.
6. N.To'raxo'jayev, Z.Xolboyeva. Umumiy pedagogika. T.: Iqbol, 2016.

7. ЮHECKO. Early Childhood Care and Education in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities. UNESCO Publishing, 2021.
8. S.Turdiev. Musiqa va bola psixologiyasi. Samarqand: Zarafshon, 2022.
9. MORAL AND AESTHETIC PRINCIPLES OF EASTERN THINKERS: APPLICATION IN MODERN EDUCATION. (2025). International Journal of Artificial Intelligence, 5(05), 1489-1494. <https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/4677>.
10. Sattarov A. Romantik kompozitorlar ijodini o'rganish jarayonida umumta'lim maktablari o'quvchilarida sun'iy tafakkurni shakllantirish //Fan va ta'lim. – 2021. – T. 2. – No 12. – 471-475-betlar.
11. Ikromxo'ja, Qayumxo'jayev Botirxo'ja, and Sattarov Alisher Alikul o'g'li. "O 'ZBEK MUSIQIY MEROSINING MA'NAVIY TARBIYADAGI O 'RNI VA UNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI." CONFERENCE OF INNOVATIVE HORIZONS IN SCIENCE & ENGINEERING. Vol. 1. No. 2. 2025.
12. Nurillo R. GLOBALLASHUV DAVRIDA MUSIQA SAN'ATI MIGRATSIYASI JARAYONLARINING MADANIYATLAR O 'ZGARISHIDAGI TA'SIRI //Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal. – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 92-94.
13. Raximov N. BO'LAJAK MUSIQA O'QITUVCHISINI KASBIY-PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASH: MUAMMO VA YECHIMLAR //Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences. – 2025. – Т. 5. – №. 3. – С. 530-538.

14. Baxtiyarova, F. "MODERN TECHNOLOGIES IN DEVELOPING PROFESSIONAL CREATIVE ACTIVITY OF STUDENTS." *Ilm-Fan Va ta'lim* 1.1 (2023).
15. Berikbaev, Alisher Alikulovich. "Development of competence skills of art education students." *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 24.4 (2020): 6984-6988.
16. Jumaboev Nabi Pardaboevich. (2025). BEAUTY AND MORAL EDUCATION IN EASTERN PEDAGOGY: OPPORTUNITIES FOR APPLICATION IN THE PROCESS OF ARTISTIC EDUCATION. *ИКРО журнал*, 16(01), 170–172. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/igro/article/view/104838>.